

INTEGRATSIYALASHGAN DARSLARDA GRAMMATIK O'YINLARDAN FOYDALANISH

Po'lat O'rozboyev

Nukus davlat pedagogika instituti
O'zbek tili kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: O'yinlar bolalarda jamoatchilikni his etish, intizomli bo'lish, jasur, qat'iyatli bo'lish, qiyinchiliklarni yenga bilish kabi sifatning tarkib topishida yordam beradi.

Kalit so'zlar: o'yinlar, integratsiyalar, Grammatik o'yinlar, o'qituvchi.

Respublikamiz xalq ta'limi oldida turgan asosiy vazifa har tomonlama kamol topgan sog'lom, qobiliyatli, o'z Vatani va xalqiga sodiq insonlarni tarbiyalash va ularni voyaga yetkazishdan iboratdir. Bu ulug' maqsadni ro'yobga chiqarish xalq ta'limi tizimiga qarashli barcha xodimlar va keng o'qituvchilar ommasidan o'z ishiga ijodiy yondashish, har bir ishda yuksak samaradorlikka erishish xilma-xil metodik usullarni o'ylab topish hamda uni maktab hayotiga tadbiq etishni talab qiladi. Bugun maktablarda ta'lim olayotgan o'quvchilar ilm-fan, texnika taraqqiyoti erishgan bir qator yutuqlardan bahramand bo'lgan ma'lum darajada bilimli kishilardir.

O'quvchiga bilim berish, har bir dars mazmunini boyitish, qiziqarli mashg'ulotlarni dars jarayoniga singdirishni talab qiladi. Ruhshunoslarning aniqlashicha bolalar o'qituvchining oddiy tushuntirishi orqali egallab olgan ma'lumotlarga qaraganda turli xil ruhiy kechinmalar orqali o'zlari mulohaza yuritib mustaqil bajargan ishlari vositasida o'zlashtirilgan bilimlarini uzoq esda saqlab qoladilar. Chunki o'quvchi mustaqil mashqlarni bajarishda faoliyat ko'rsatib, ilgari olgan bilimlariga tayangan holda ko'plab o'quv materiallarini hayolidan o'tkazadi. O'xshash hodisalarni taqqoslaydi. O'zicha mulohaza yuritib mustaqil hukm chiqaradi. O'qituvchilarning tayyor holda bergan ma'lumotida esa o'quvchi fikrlash faoliyati to'la ishga kirishmasdan to'g'ri javobni o'zlashtirib oladi. O'xshash hodisalarga duch kelishi bilan o'qituvchi bergan bilimni amaliyotga taqbiq qilishda qiyinalib qoladi. Davlat ta'lim standarti va amaldagi maktab dasturlarida o'quvchi egallashi lozim bo'lgan materiallar ancha murakkab bo'lib, bolalarning bu bilimlarni bosqichma-bosqich egallab olishlarini, kengaytirib va rivojlantirib borishlarini taqozo etadi.

Bugungi Davlat ta'lim standarti va ta'lim tizimi o'qituvchilar oldiga o'ta mas'uliyatli vazifalar yuklamoqda. Muallim har bir o'tilayotgan darsga ijodiy yondashishi, mashg'ulotlarni ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida qurishi, darsning har bir minutidan unumli foydalanishi zarur. Mashg'ulotlarni shunday

tashkil etish kerakki, o`quvchi har bir dars davomida egallashi lozim bo`lgan bilimlar hajmini, o`zida hosil qiladigan ko`nikma va malakalarni oldindan belgilab olishi lozim. Bu o`z navbatida o`quvchining mashg`ulotlarga aniq maqsad bilan qatnashishini taqozo qiladi. Chunki o`quvchi darsning oxirida belgilangan maqsadga erishganligini bilish imkoniyatiga ega bo`lishi zarur.

Bola dunyoga kelishi bilan ota-ona va qarindosh-urug`lari kundan-kun o`sib borayotgan yosh inson faoliyatida odamlarga xos har xil harakatlarni ko`rgisi keladi va tez orada bu orzularining ro`yobga chiqayotganligining guvohi bo`ladi. Dastlabki davrlardan boshlab ona o`z bolasining qo`l-oyoq va gavda harakatlarini o`yin sifatida shakllantiradi. Keyinchalik bolaning butun faoliyati o`yin bilan bog`liq bo`ladi. Astasekin o`yin yosh bola hayotining asosiy mashg`ulotiga aylanadi. O`yin bolani aqliy, axloqiy, jismoniy va estetik tarbiyalash vositalaridan biridir. Bolalar o`yinlari yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishiga samarali ta`sir ko`rsatadi. O`yin vaqtida bolaning sezgi va idroki, tafakkur va xayoli, xotira va diqqati, iroda va hissiyoti kabi ruhiy jarayonlari ishtirok etadi.

O`yinlar bolalarda jamoatchilikni his etish, intizomli bo`lish, jasur, qat`iyatli bo`lish, qiyinchiliklarni yenga bilish kabi sifatlarning tarkib topishida yordam beradi. Bola kattalarning kundalik hayotiy faoliyatidagi yumushlarni o`yin orqali bajarishga intiladi. Garchi bolalar o`yinlari mazmunan kattalar faoliyatining bir ko`rishi bo`lsa-da, uning o`ziga xos jihatlari bor. Birinchidan, bola o`yinni o`z xohishi bilan erkin va ijodiy bajaradi. Bu o`yinlar emotsional bo`lib, bolani o`ziga rom qilib oladi. Bola o`yinga qiziqib ketadi, zavqlanadi, o`rtoqlik hissi kuchayadi. Bolalar o`yinlari mazmuniga ko`ra o`yinchoqli, harakatli va didaktik turlarga bo`linadi. Bu o`yinlarning barchasi bolalarni faoliyat yuritishga chorlaydi. Didaktik o`yinlar esa bolaga ta`lim berishga qaratilganligi bilan ajralib turad.

Didaktik o`yinlar maktab o`qituvchilari tomonidan ijod qilingan. Bu o`yinlar katta maktab o`quvchilariga mo`ljallanadi. O`yin orqali bola jamoani tushunadi. O`zi bajarayotgan mashg`ulotga nisbatan ongli munosabatda bo`ladi. Har bir mashg`ulot jarayonida ixtiyoriy diqqatini ishga soladi. O`yinda ilg`orlikka, g`alaba qozonishga intiladi. Maktab bola hayotida juda muhim o`rin turadi. Shu davrda u atrof-muhit, jamiyat va kishilar mehnati, maktab-maorif haqidagi bilimlarni egallaydi. Kecha o`yin bilan band bo`lib, erkin faoliyat ko`rsatib yurgan bolaning birdan maktabning ichki qonun-qoidalariga moslashishi, belgilangan tartib asosida mashg`ulotlarga o`z vaqtida qatnashishi oson kechmaydi. Shu tufayli kichik maktab yoshidagi bolalar o`yin bilan bog`liq darslarda juda faol qatnashadi. Biz o`qituvchilar buni hisobga

olib, darslarga o`yin elementlarini kiritishimiz va undan ta`lim-tarbiyaviy maqsadlarda samarali foydalanishimiz lozim.

Grammatik o`yinlarni o`tkazish usullari xilma-xil bo`lib, uni maktab o`qituvchilari mukammal egallab olishlari va o`quvchilarning o`zini shunga o`rgatish zarur. Grammatik o`yinlar til materiallarini o`rgatishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi. Bu o`yinlar bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Grammatik o`yinlar bolalarda mustaqillikni tarbiyalaydi. O`quvchilarni tez o`ylashga, mustaqil fikrlab javob berishga, zehnli bo`lishga, har bir ishda tashabbus ko`rsatishga undaydi. Faoliyat ko`rsatishga chorlaydi. Bu mashg`ulotlar bolalarning diqqatini bir yerga to`playdi. O`quvchilarda sog`lom musobaqa ruhini tug`diradi. Bunday didaktik o`yinlar va ularda berilgan topshiriqlarni bajarish jarayonida o`quvchilarda jamoa bilan ishlash, o`ziga va o`z jamoasiga hamda o`zgalarga hurmat-e`tiborda bo`lish xislatlari shaklanadi. O`yin jarayonida ularning muomala madaniyatida ijobiy munosabatlar tarkib topadi. Bu o`yinlar o`quvchilarni faollik ko`rsatish, topqirlik, fahm-farosatli bo`lishga, dars jarayonida olgan nazariy bilimlarini amaliyotga taqbiq eta olishni talab qiladi.

Reference:

1. Y.Abdullaev, R.Safarova, A.Sayfullaev, R.Yo`ldashev. Ona tili ta`limining maqsad va vazifalari. Davlat ta`lim standartiga sharh. (DTS 48-54 –betlar.)
2. Qo`ldashev B. Ona tili va adabiyot darslarining o`zaro integratsiyalashuvi. Andijon. 2006.
3. Norov, I., Yo`ldoshev, J., & Yo`ldoshev, S. (2023). ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA DARS TASHKIL QILISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(4), 40-47.
4. Yusupov, S. (2023). Use of Zononyms in Works. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD).
5. Shukhratovich, Y. S. (2022). STUDY OF NECRONYMS IN THE TERRITORY OF KARAKALPAKSTAN. Gospodarka i Innowacje., 21, 101-104.
6. Uldawlet, D. (2021). PSYCHOLOGICAL MECHANISMS THAT INCREASE THE EFFECTIVENESS OF THE EDUCATIONAL PROCESS. Open Access Repository, 1(02), 52-53.
7. Norov, I. (2020). New Technologies in the Education System of the New Century. International Journal of Academic and Applied Research (IJAAR).
8. Halima, U. (2020). The importance of the PISA program in the primary grades. INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION, 1(4), 78-80.
9. Norov, I. (2020). THE IMPORTANCE OF THE PISA PROGRAM IN THE PRIMARY GRADES. INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION.